

Економічні науки

УДК 658.56:338

Каварма Артем Вадимович

магістрант

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Притикін Артем Олександрович

магістрант

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Стасюк Юлія Михайлівна

старший викладач

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

**ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ИССЛЕДОВАНИЕ ТУРИСТИЧЕСКИХ ПОТОКОВ
ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ ОБЛАСТИ
MARKET RESEARCH OF THE DNIPROPETROVSK REGION'S
TOURIST FLOWS**

***Анотація.** У статті розглянуто основні тенденції ринку туристичних послуг Дніпропетровської області та м. Дніпра зокрема. Охарактеризовано суб'єкти туристичної діяльності в області, проаналізовано динаміку туристичних потоків.*

***Ключові слова:** міжнародний туризм, туристичні послуги, туристичні потоки.*

Постановка проблеми. Однією з перспективних галузей економіки сьогодні визнають туризм в усіх його формах і видах. Мультиплікативний ефект туризму полягає в тому, що дохід, отриманий від одного туриста, перевищує приблизно в 1,5-4 рази суму грошових коштів, витрачених останнім у місці перебування на придбання послуг і товарів. Країни, що є знаними світовими туристичними центрами, зосередили свої зусилля на розвитку туризму в рамках державної політики, взявши на себе функції прогнозування, координування і контролю. Визнання туризму одним із пріоритетних напрямів економіки Дніпропетровської області [1] ставить завдання розвитку нових видів туризму через формування конкурентоспроможного на внутрішньому та міжнародному ринках національного і регіональних туристичних продуктів на основі раціонального використання туристичних ресурсів, сприяння розвитку сучасної індустрії туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато теоретичних аспектів розвитку та функціонування підприємств туристичного комплексу знайшли відображення у працях зарубіжних і вітчизняних учених, зокрема, проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі досліджували Г. Михайличенко [2], Т. Ткаченко [3], І. Волошин та ін. [4], різні аспекти оцінки інвестиційної привабливості підприємств туристичної галузі розглядав у своїх працях О. Андраш [5], проблеми в управлінні туризмом туристичних територій вивчали О. Музиченко-Козловська [6], В. Шаповал та ін. [7], на дослідженні розвитку промислового туризму в Дніпропетровському регіоні зосередили увагу Н. Мешко та К. Карплюк [8]. Незважаючи на значні досягнення вищезгаданих авторів, необхідно зауважити, що разом з цим дослідники не приділяють достатньої уваги питанням управління розвитком туризму на туристичних територіях, а також не використовують системи і методи туристичного управління в рамках загальної стратегії розвитку території.

Метою статті є за допомогою кількісних показників та індикаторів оцінити стан кон'юнктури ринку туристичних послуг Дніпропетровської області, визначити короткострокову перспективу розвитку досліджуваного ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний ринок туристських послуг Дніпропетровського регіону формують суб'єкти підприємницької діяльності, тобто організації, що надають туристські послуги населенню. Мережа суб'єктів туристичної діяльності України – юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – у 2016р. становила 3506 одиниць, що на 324 одиниці більше, ніж у 2015р. У структурі мережі за типами суб'єктів туристичної діяльності найбільш численною категорією є турагенти – 90% від загальної кількості суб'єктів [9].

Туристською діяльністю в Дніпропетровському регіоні займаються лише 12 туристських операторів, а переважна кількість середніх і малих туристських підприємств працює з ними і більш великими компаніями інших регіонів на агентських угодах. Мережа суб'єктів туристичної діяльності Дніпропетровської області – юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – у 2017 р. становила 325 одиниць (у 2016 р. – 322). У її структурі за типами суб'єктів туристичної діяльності найбільш численною категорією є турагенти – 96,3% від загальної кількості (табл. 1).

Напрями діяльності туристських підприємств Дніпропетровського регіону можна класифікувати за наступними ознаками:

1) за спеціалізацією:

- спеціалізовані підприємства, що займаються винятково туристською діяльністю;
- диверсифіковані, тобто підприємства, що здійснюють туристську діяльність як додаткову до основної діяльності;
- готелі та інші підприємства, що надають туристські послуги;

2) за напрямом туристських потоків: зовнішні; внутрішні; змішані;

- 3) за пакетом наданих послуг зорієнтовані на: відпочинок, розваги; навчання; лікування; дитячий відпочинок.

Таблиця 1

Суб'єкти туристичної діяльності в Дніпропетровській області у 2017 р.

[10]

	Усього	У тому числі	
		туроператори	тур-агенти
Юридичні особи			
Кількість суб'єктів туристичної діяльності, од	118	12	106
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	307	52	255
з них			
мають спеціальну освіту в галузі туризму	95	20	75
жінки	241	43	198
особи до 30 років	57	11	46
Дохід від надання туристичних послуг, тис.грн ¹	23567,5	3540,5	20027,0
Фізичні особи-підприємці			
Кількість суб'єктів туристичної діяльності, од	207	x	207
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	269	x	269
з них мають спеціальну освіту в галузі туризму	65	x	65
Кількість неоплачуваних працівників (власники, засновники підприємства та члени їх сімей), осіб	106	x	106
Дохід від надання туристичних послуг, тис.грн ¹	42703,5	x	42703,5

¹ Без ПДВ, акцизного податку й аналогічних обов'язкових платежів

Протягом другої половини ХХ ст. у розвитку міжнародного ринку туристичних послуг простежувалась стійка тенденція до зростання. Економічна оцінка кон'юнктури міжнародного ринку туристичних послуг на межі ХХ–ХХІ ст. засвідчила, що ця тенденція продовжувалась, незважаючи на короткочасні коливання і спади в окремі роки. Для Дніпропетровської області характерні в цілому такі ж закономірності зростання туристичного ринку, як і в цілому для світу.

Кількість туристів – громадян України, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності протягом 2017 р., становила 75,5 тис. осіб (у 2016 р.

– 57,8 тис.). Для переважної більшості туристів (98%) основною метою подорожі була організація дозвілля та відпочинку (табл. 2).

Таблиця 2

Туристичні потоки в Дніпропетровській області у 2000-2017 рр. (осіб)

[11]

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами – усього	Із загальної кількості туристів:		
		іноземні туристи	туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи
2000	49869	1588	6909	41372
2001	75922	12687	10686	52549
2002	88873	11155	12494	65224
2003	125421	12004	15665	97752
2004	103177	11711	17293	74173
2005	103320	17189	21332	64799
2006	125408	14772	35543	75093
2007	168431	15676	81120	71635
2008	164461	8656	82820	72985
2009	105725	4873	49897	50955
2010	105413	1122	48788	55503
2011	64470	16	45939	18515
2012	68303	105	52983	15215
2013	81249	28	68504	12717
2014	56803	–	49540	7263
2015	46121	–	38926	7195
2016	57770	–	49994	7776
2017	75526	1	68043	7482

У 2000–2010 рр. інформація наведена за даними Департаменту культури, туризму, національностей та релігій Дніпропетровської обласної державної адміністрації, починаючи з 2011 р. – за даними Держстату

Попит на виїзний туризм має тенденцію до зростання, водночас суттєво скоротився попит на внутрішній туризм, але це, насамперед, пояснюється можливістю в сучасних інформаційних умовах самостійно організувати подорож теренами України (рис. 1).

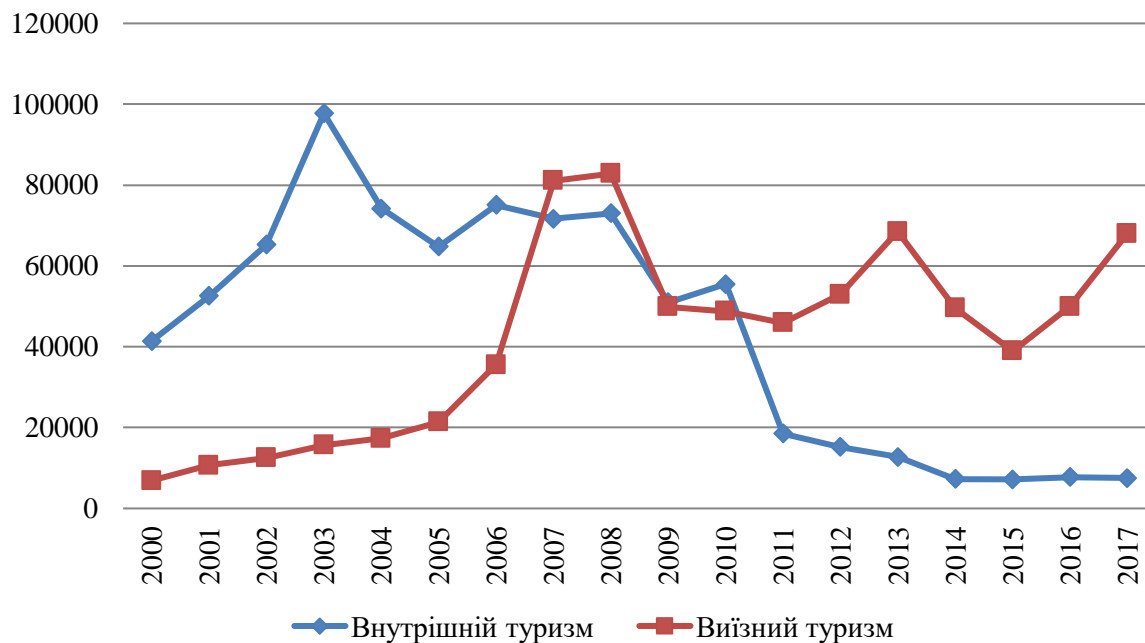

Рис. 1. Динаміка туристичних потоків Дніпропетровської області у 2000-2017 рр., осіб

Джерело: складено автором на основі [11]

Недосконалість системи туристичної статистики України, відсутність сателітних рахунків і приховування підприємствами реальних даних не дозволяють точно оцінити туристичний потік до м. Дніпра. Нині статистичне спостереження в туризмі ведеться на основі даних статистичної звітності туристичних підприємств і закладів короткострокового розміщення (ЗКР).

За даними Головного управління статистики в Дніпропетровській області чисельність внутрішніх туристів, що були обслуговані туристичними підприємствами, є доволі низькою та нестабільною (рис. 2), іноземні туристи взагалі не обслуговувались, чисельність екскурсантів до 2016 р. була мізерною, а в 2016 р. досягла лише 5609 осіб (рис. 3).

Нестабільний потік туристів до м. Дніпра до цього часу означає насамперед сильну залежність від стану зовнішнього середовища, відсутність стабілізації потоку засобами маркетингу, його повну нерегульованість.

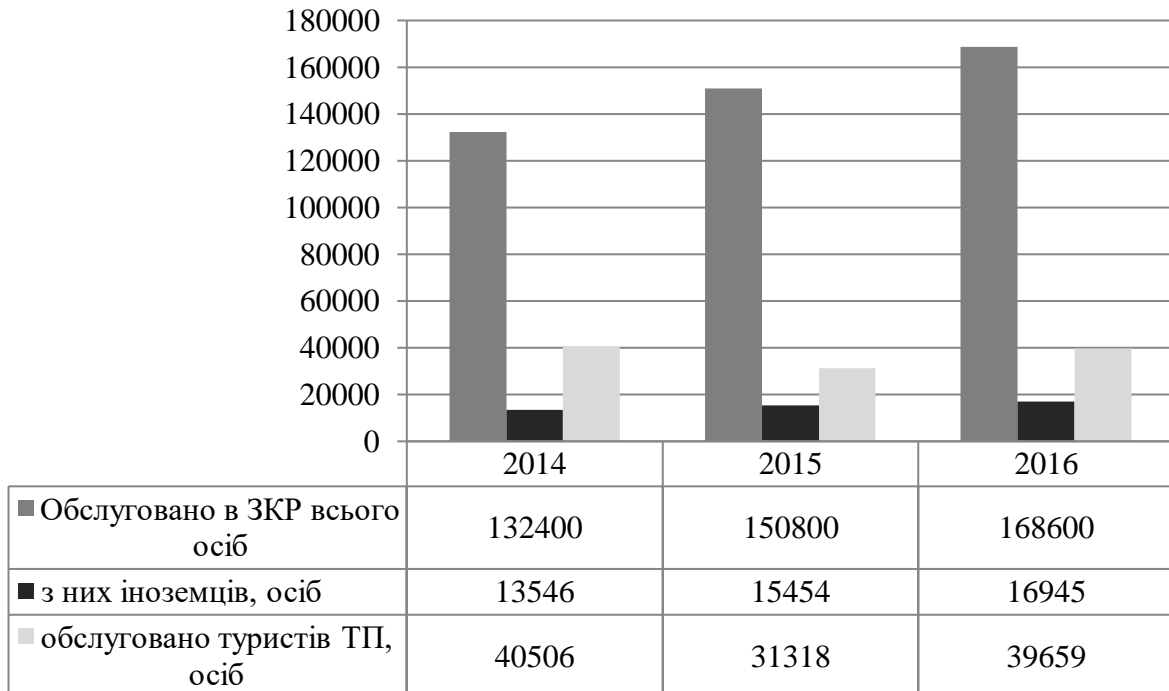

Рис. 2. Динаміка туристичного потоку м. Дніпра у 2014-2016 рр.

Джерело: складено автором на основі [10]

Разом з тим, статистика чисельності обслугованих у ЗКР міста показує позитивну динаміку цього показника упродовж останніх трьох років. Можна припустити, що ця статистика відбиває як мінімум 70 % від загальної кількості розміщених у закладах короткострокового розміщення. Оскільки показники чисельності обслугованих туристичними підприємствами міста є значно нижчими і мають нестабільну динаміку, це дозволяє припустити повну невідповідність поданих даних реальній ситуації.

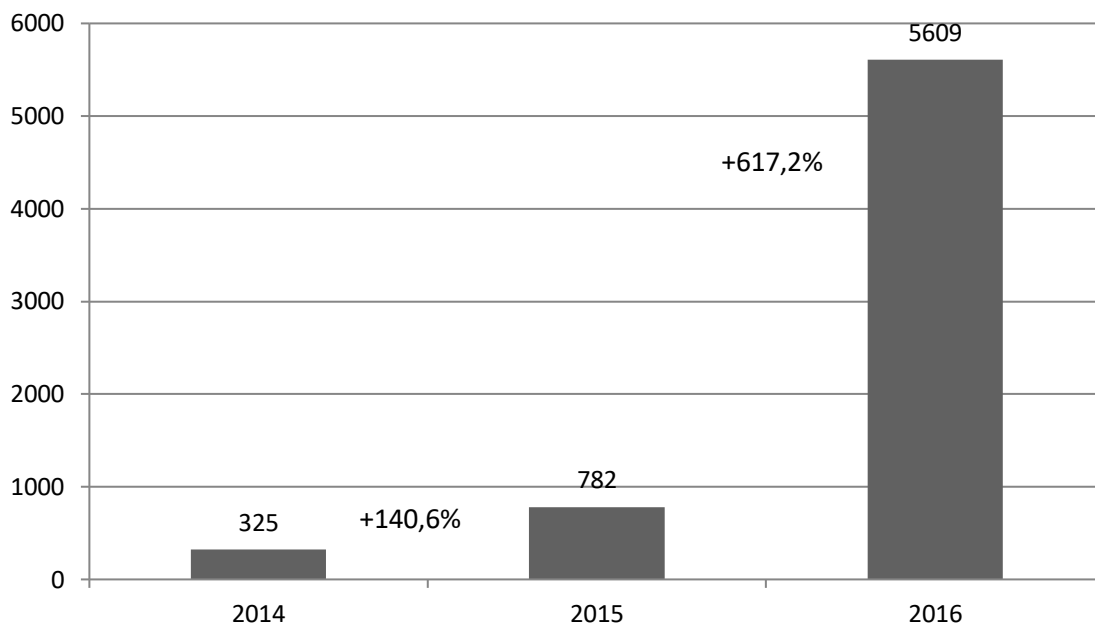

Рис. 3. Динаміка чисельності екскурсантів до м. Дніпра у 2014-2016 рр., осіб

Джерело: складено автором на основі [10]

Частка іноземців у загальній кількості розміщених у закладах короткострокового розміщення не перевищує 10 %, причому динаміка цієї частини турпотoku є повільнішою.

Тривалість перебування гостей міста у закладах розміщення має тенденцію до скорочення - від 3,6 ліжко-добу у 2014 р. до 2,7 - у 2016 р. (рис. 4).

Це означає, що, враховуючи середню ціну на готель в місті - 700 грн за добу і, як мінімум, 200 грн за добу на їжу, грошовий потік тільки від зареєстрованих туристів до міста становить не менше 455 млн грн, з них надходять до бюджетів близько 22,75 млн грн [13].

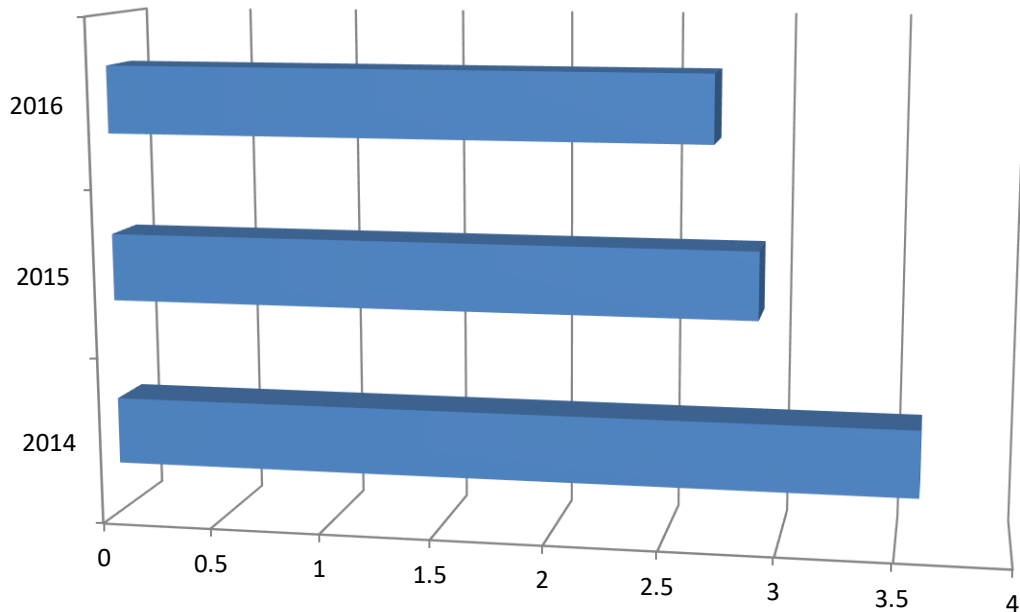

Рис. 4. Тривалість перебування в закладах розміщення в м. Дніпро у 2014-2016 рр., ліжко-днів

Джерело: складено автором на основі [10]

Стосовно екскурсантів (навіть якщо кожен з них не ночував у м. Дніпрі та споживав найпростішу їжу), їх витрати становили не менше 200 грн, тобто загалом - 1,1 млн грн, або ще 55 тис. грн бюджетних надходжень [13].

З урахуванням ймовірно високого рівня прихованого турпотoku, що характерно для України в цілому, та припущення, що хоча б 30 % від потоку відвідувачів зупинялись у приватних апартаментах або хостелах, які не подають статистичної звітності, то їх чисельність становить 50 580 осіб. Якщо вони хоча б одну добу проводили в місті, то їх витрати становлять у середньому 900 грн (проживання на рівні від 150 грн в хостелі та 450 грн в апартаментах, їжа та розваги). Це означає, що місто отримує дохід від їх візиту на рівні не менше 45,5 млн грн, а бюджети - 2,3 млн грн [13].

Абсолютно очевидно також і те, що до міста з діловою метою, для відвідання заходів (івентів) або родичів щодня приїздить не менше 200 одноденних відвідувачів, тоді їх загальна кількість становить не менше 73

тис. осіб щороку. Ураховуючи, що це переважно дорослі люди, їх витрати можуть становити близько 300 грн, а це означає – ще 4,9 млн грн доходів або ще 1 млн грн до бюджету.

Отже, за орієнтовними підрахунками доходи від різних форм туризму у м. Дніпрі становлять не менше 500,5 млн грн, з них до бюджету надходить близько 25 млн грн [13].

За даними Держстату України, структура туристичного потоку країни представлена переважно молоддю до 28 років, але сумарна кількість дорослих у різних вікових групах складає 47%. Можна припустити, що така структура притаманна і турпоточку м. Дніпра (рис. 5).

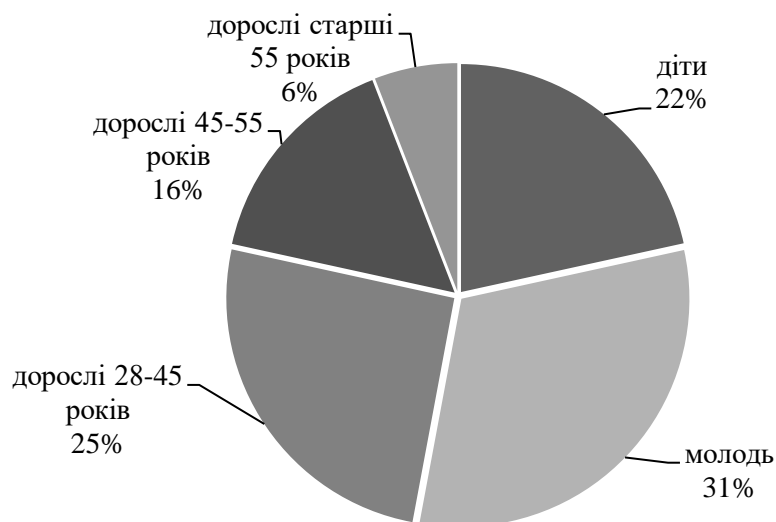

Рис. 5. Структура туристичного потоку України у 2017 р., %

Джерело: складено автором на основі [9]

Щодо мети поїздки, то основним джерелом для її визначення можна вважати самоідентифікацію відвідувачів, яку вони здійснюють на різноманітних інтернет-майданчиках для бронювання. Так, ресурс Booking.com, спираючись на відгуки гостей готелів м. Дніпра, визначає три ключові причини для відвідання м. Дніпра: бізнес, атмосфера та чистота. Дійсно, велику частку тих, хто бронював готель через цей ресурс, - 37 % становлять бізнес-туристи.

Структура внутрішніх відвідувань м. Дніпра наведено на рис. 6.

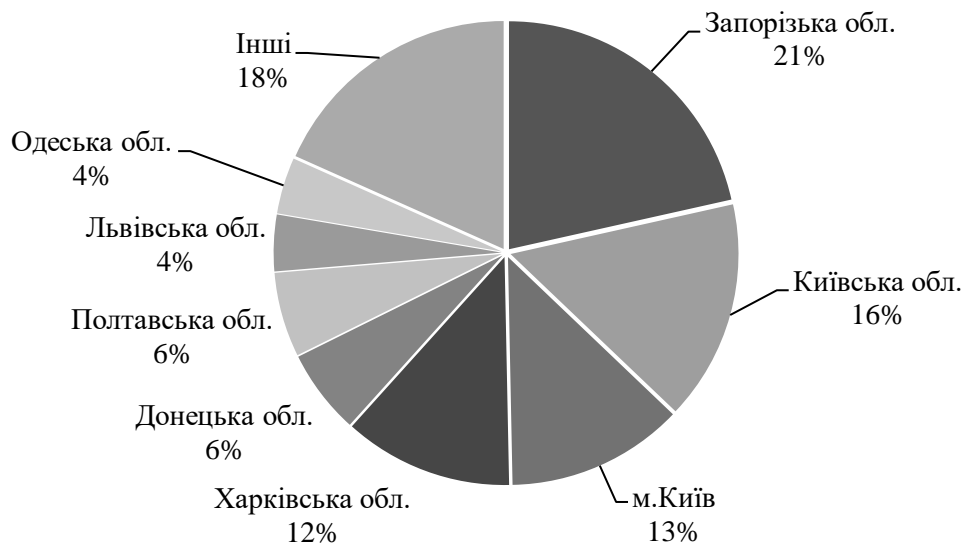

Рис. 6. Структура внутрішніх прибуттів м. Дніпра у 2017 р. в регіональному розрізі, % [14]

Щодо країн, звідки приїждять відвідувачі до м. Дніпра, то тут левову частку займає Росія (26 %), потім США (8 %), Німеччина (6 %), Ізраїль (5 %).

Таким чином, серйозні вади системи туристичної статистики України та прагнення підприємств сфери туризму приховати фінансові результати своєї діяльності не дають можливості повною мірою оцінити обсяг туристичного потоку міста. Проте дані експертної оцінки свідчать, що вже сьогодні туризм, особливо така його форма, як поїздки з діловою метою, вносить вагомий внесок до економіки міста.

Висновки. З огляду на ці тенденції, формування конкурентного середовища міста та області повинне здійснюватися за допомогою сегментації споживачів і на її основі визначення спеціалізації туристських підприємств. Таким чином, кожне підприємство буде мати можливість вибору будь-якого сегмента для концентрації своєї діяльності переважно на цьому сегменті. Усе це буде сприяти тому, що туристські підприємства не будуть відчувати конкурентного тиску в своєму основному сегменті, на

який вони орієнтовані. Заходи такого характеру підвищують віддачу від реклами і засобів просування пакета туристських послуг на свій сегмент ринку.

В той же час, Дніпро (колишній Дніпропетровськ) – великий науковий центр, один з найбільших транспортних вузлів України. Як важливий економічний центр, Дніпропетровськ виступає об'єктом ділового туризму. Це підтверджується тим фактом, що більшість клієнтів готельних підприємств міста протягом багатьох десятиріч ХХ ст. – це «відряджені», а не туристи. Залежно від мети відрядження їх цікавлять не визначні пам'ятки, а специфічні об'єкти їх інтересів, причому для кожного виду ділового туризму існують свої – наукові та науково-дослідницькі установи, проектні інститути (для наукового туризму), банки, підприємства, організації і т.п. Завдяки промисловому, науковому, транспортному значенню, Дніпро має значні можливості для розвитку ділового туризму.

Література

1. Програма розвитку туризму у Дніпропетровській області на 2014–2022 рр. від 20.06.2014 р. № 532-26/VI / Департамент культури, туризму, національностей та релігій облдержадміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada.dp.ua/decisions/42/1078>
2. Михайліченко Г. І. Інноваційний розвиток туризму : монографія / Г. І. Михайліченко. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 608 с.
3. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т. І. Ткаченко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 537 с.
4. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія. Видання третє / за наук. ред. проф. Волошина І.М. – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2017. – 448 с.

5. Андраш О. А. Оцінка інвестиційної привабливості підприємств туристичної галузі / О. А. Андраш // Вісник НТУ «ХПІ». Тематичний випуск: «Технічний прогрес і ефективність виробництва». – 2012. – № 8. – С. 3–12.
6. Музиченко-Козловська О. В. Економічне оцінювання туристичної привабливості території : монографія / О. В. Музиченко-Козловська. – Львів : Новий Світ-2000, 2012. – 176 с.
7. Шаповал В. М. Управління розвитком туризму (на прикладі Дніпропетровської області) / В. М. Шаповал, Т. В. Герасименко, М. В. Шпак // Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2018. - № 1. - С. 159-166.
8. Мешко Н. П. Розвиток промислового туризму як напрям у міжнародному туристичному іміджі Дніпропетровського регіону / Н. П. Мешко, К. В. Карплюк // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Світове господарство і міжнародні економічні відносини. - 2015. - Т. 23, Вип. 7. - С. 40-47.
9. Туризм / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Туристична діяльність у Дніпропетровській області у 2017 році / Головне управління статистики у Дніпропетровській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dnprstat.gov.ua/expres/2018/04/27_04_2018/E_v_turizm_17.pdf
11. Туристичні потоки / Головне управління статистики у Дніпропетровській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dnprstat.gov.ua/statinfo%202015/tur/include/tur1.pdf>
12. Діяльність колективних засобів розміщування у Дніпропетровській області у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dnprstat.gov.ua/expres/2018/04/27_04_2018/E_v17.pdf

13. Стратегія активізації туристичного потенціалу Дніпра на 2018-2027 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dda.dp.ua/wp-content/uploads/2017/12/17_27.pdf
14. У Дніпрі рахуватимуть туристів по-новому [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nashemisto.dp.ua/2018/11/20/u-dnipri-rahuvatimut-turistiv-i-vvedut-novu-oplatu-v-transporti/>